

Jeanne Demessieux weer naar Frankrijk terug

Na een zware tournée gaf zij nog een „extra“ aan haar „kunstbroeders“

DEZER dagen hadden wij het genoegen, de Franse organiste Jeanne Demessieux te ontmoeten. De vorige avond had zij een spannend tournee beëindigd van — in anderhalve week — negen concerten op negen verschillende orgels, oudere en nieuwere. Maar zij was vriendelijk genoeg om de volgende dag in de Statensingelkerk te Rotterdam voor een gezelschap van organisten („broeders in de kunst“ noemde zij hen) nog iets van haar uitzonderlijke gaven te doen zien en horen. En dat „iets“ is bij deze organiste altijd „veel“.

Volgend maal ook een Nederlands werk?

Jeanne Demessieux had niet veel moeite om ook dit gezelschap van organisten nog eens opnieuw van haar uitzonderlijk kunnen te overtuigen. Zij liet de keuze van hetgeen zij zouden horen geheel aan hen over... En toen kwamen uit de bus een Bach, een Franck, een Widor, een pedaalétude van haarzelf, een improvisatie op een koraalthema en een improvisatie op een thema van de organist der Statensingelkerk, de heer J. J. de Vos.

Voor de organisten (en voor ons) was mede het aardige, dat dit extraconcert geheel in de speelkamer van het orgel kon worden gevolgd. Het bleek de organiste niet in het minst te hinderen, dat twintig, dertig ogenparen haar in al haar bewegingen volgden. Zij speelde als gewoonlijk geheel zonder blad en zonder enige assistentie bij de registratie, maar anderzijds met dezelfde toewijding en bezieling, waardoor haar concerten zich plegen

te kenmerken. Bij de improvisaties moest het ons thans vooral wel opvallen, hoe snel zij het opgegeven thema in zich opneemt. Zij las het een keer aandachtig door en terstond was reeds haar keus gevallen op een bepaalde bewerking en registratie. Het was geen wonder, dat de bewondering van dit „critische“ gehoor niet onderdeed voor die der velen, welke een of meer van haar concerten hadden gehoord. Integendeel, de „collega's“ realiseerden zich temeer, welk een moeilijkheden overwonnen moesten worden aler zulk een hoogte bereikt kon worden.

Na dit extra-concert was Jeanne Demessieux zo welwillend, ons iets van haar jongste indrukken te vertellen. Zij had, als gezegd, in negen steden negen concerten gegeven, en om tegemoet te komen aan een groep van bewonderaars die haar bij meer dan één gelegenheid wenste te horen, had zij vier verschillende programma's ontworpen. Die programma's omvatten een groot deel van de orgel-

literatuur, van Bach en Frescobaldi tot de nieuwe Franse school met Franck als middelpunt.

In dit verband maakte mejuffrouw Demessieux nog een verhelderende opmerking. In Den Haag waren er geweest, die het betreurd hadden, dat zij daar niet een fuga van Bach en een werk van Franck had gespeeld. Maar... zij was daar zelf nauwelijks debet aan. Want uit Den Haag had men verzocht om het programma zoals het daar werd uitgevoerd.

Een vrouwelijk organist is in ons land een tamelijk ongewone verschijning. Jeanne Demessieux vertelde ons nog eens, dat dit in Frankrijk anders is. Daar is het geen zeldzaamheid, wanneer op een conservatorium de orgelklasse in meerderheid uit dames bestaat. Zelf had zij ook geheel overeenkomstig haar innerlijke aanleg haar keuze op het orgel laten vallen.

Haar werd gevraagd, of naar haar componist als Messiaen het gehoor zou onderdeel de moderne muziek van een kunnen „stichten“. Zij antwoordde, dat dit stellig in de bedoeling ligt van Messiaen, die zij kent als een diep gelovig man, en dat wij niet moeten vergeten, hoe ook in de dagen van Bach diens muziek revolutionair werd geoordeeld.

Wij vernamen nog van haar, dat in Frankrijk ook voor de Nederlandse orgelmuziek, zowel oudere als jongere, een verheugende belangstelling bestaat en dat zij er zelf ook gaarne aandacht aan schenkt. Het zou ons niet verwonderen, wanneer zij bij een volgend tournee door ons land (waar naar wij zeker uitzien) in een of meer van haar programma's een Nederlands werk opneemt.

JEANNE DEMESSIEUX EREGASTE VAN DE KRING ROTTERDAM.

Het was op Hemelvaartsdag, 's middags, een wel zeer bijzondere kringvergadering in de Statensingelkerk te Rotterdam.

Wij hadden de buitengewone eer Jeanne Demessieux, de gevierde Parijse organiste in ons midden te mogen ontvangen, in meer intieme kring dus, en mochten kennis maken met haar charmante, niettemin hoogst eenvoudige optredende persoonlijkheid.

Collega Bredemeyer opende de vergadering op de gebruikelijke wijze en leidde daarna onze gaste in met een in het Frans gestelde speech, waarop zij in welgekozen woorden antwoorde en memoreerde daarbij de hartelijke ontvangst en waardering, die haar steeds in Holland ten deel viel.

Zij verkeerde enige ogenblikken onder ons als een heel gewone collega, al was de Franse taal voor meerdere wel een zekere belemmering. Echter is de muziek een taal die alles overbruggen kan. En daarom stelde zij voor om naar het orgel te gaan en voor ons een en ander te spelen. Zij nodigde ons allen uit rond de speeltafel te komen staan, waardoor wij in staat waren, haar ditmaal ook te zien spelen.

Zij koos uit haar repertoire enige werken die op haar tournee door ons land niet gespeeld waren, n.l. Ouverture in Re majeur uit de Cantate 29 van J. S. Bach, bewerking Dupré. Een werk dat hoge technische eisen stelt en het heel goed doet op het orgel.

Voorts het 2e Choral van Cesar Franck; het eerste deel uit de 5e Symphonie van Widor. Een etude (repetition) No. 5 uit de van haar hand verschenen pedaalétudes. Daarna improviseerde zij over een thema ontleend aan de melodie van Ps. 24, en op haar eigen verzoek nog op een thema van collega J. J. de Vos, de organist van de Statensingelkerk.

Met dit programma, hetgeen zoals zij steeds gewoon is te doen, geheel uit het hoofd voorgedragen en door haar zelf geregistreerd zonder enige hulp, heeft ze een ieders bewondering en verbazing afgedwongen, door haar fabelachtige techniek, grote muzikaliteit en geweldige concentratie.

Men moet haar de pedaalétude zien spelen om te constateren, dat zij met de voeten (hak en spits) zo vlug en soepel werkt als de vaardigste pianist met de handen.

Men moet haar o.a. het 2e Choral Franck zien en horen voordragen, zó in geheel overgave en innig muzikaal, dat we er allen „stil“ onder werden. Men moet het spelen van de Symphonische variaties van Widor (wat een esprit) meemaken, en ook niet te vergeten, haar improvisaties, om in grote bewondering te komen voor zoveel concentratievermogen.

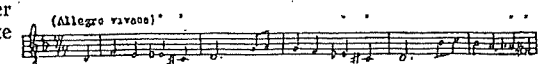
Toen we na afloop van de bespeling weer in ons vergaderzaaltje rond de tafel gezeten waren, was er gelegenheid om vragen te stellen.

Enkele collega's, die de Franse taal machtig waren, maakten hiervan gebruik, waarop zij soms in geestig antwoord repliceerde.

Een tolk vertaalde een en ander. Aan het einde der vergadering werd onze eregaste een Delftse wandtegel aangeboden ter herinnering, waarop zij zeer hoffelijk onder dankbetuiging verzocht om de handtekeningen der aanwezigen te plaatsen op de achterzijde van de tegel. Natuurlijk werd hieraan gaarne voldaan.

Collega Bredemeyer dankte haar voor de eer onze kring aangedaan door haar bezoek en spel, waarna collega Baris met het „Onze Vader“ in het Frans besloot. Al met al een kringvergadering, waarop we met groot genoegen en dankbaarheid kunnen terugzien en welke lang in onze herinnering zal blijven.

Een woord van dank is hier op zijn plaats aan collega Hazelzet, door wiens tussenkomst de concerten in ons land, vorig jaar (zie O. en E. Juni- en Julinum-mer 1949) en ook dit jaar (zie O. en E. Meinummer 1950) werden georganiseerd en door wiens bemiddeling ons deze prachtige middag werd bereid. Ook aan collega de Vos zijn we dank verschuldigd voor zijn voorbereiding en ontvangst op zijn orgel. Een orgel, dat de concertgeefster wist te waarderen; zij informeerde belangstellend naar de maker en de intoneur o.a. Het thema door collega de Vos, staande de vergadering haar overhandigd, drukken we hierbij af.

Het is een interessant thema dat ook bij de organisten in de smaak viel; zij verzocht het met de handtekening van collega de Vos te mogen meenemen.

Collega Hazelzet zorgde voor een foto die we hier in ons blad in dank doorgeven.

W. A. HOUTMAN.

Organisten luisterden naar Jeanne Demessieux

De kring Rotterdam van de Gereformeerde Organistenvereniging hield gisteravond haar laatste vergadering van dit jaar in de Statensingelkerk. In de vacature, ontstaan door bedanken van de heer A. Westera, is als voorzitter gekozen de heer Wm. Kooy, organist in de Geref. Kerk aan de Bergsingel.

Na koraalspel van de heren C. L. F. Bredemeyer en P. Rijnsdorp, heeft de heer D. G. Hazelzet een causerie gehouden over Jeanne Demessieux, de persoonlijkheid en het werk van deze beroemde organiste, die in de afgelopen zomer zulk een zegevierende tournee heeft gehouden, waarbij zij onvergetelijke concerten heeft gespeeld op de mooiste in ons land zijnde kerkorgels.

De heer Hazelzet, die in het totstandkomen van deze tournee een belangrijk aandeel had, en vele malen deswege met de musicienne in persoonlijk contact was, heeft in deze causerie de vele facetten van Jeanne Demessieux' kunst kunnen belichten, haar gevoel voor precieus klankschoonheid, technische perfectie, en harmonie tussen verstand en gevoel bij de weergave van de meesterwerken der orgelmuziek.

De causerie ging vooraf aan het luisteren naar een gedeelte van het door Jeanne Demessieux gespeelde concert in de Grote Kerk te Gouda, dat door de AVRO werd opgenomen en uitgezonden.

RdM. 26

De Rotterdammer

Jeanne Demessieux

Reeds meerdere malen zijn in onze kolommen de voortreffelijke eigenschappen van de Parijse orgeliste Jeanne Demessieux geroemd. Ook gisteravond heeft een talrijk en aandachtig publiek haar capaciteiten kunnen bewonderen, toen het bijeen was in de Nieuwe Zinderkerk te Rotterdam, waar Jeanne Demessieux het voorname Walcker-orgel bespeelde. In vergelijking met vorige concerten constateren we dat haar spel rijper en meer bezonnen is geworden, en een ietwat mindere hang naar het virtuoze vertoont. Haar Bach-vertolkingen zijn zeer doordacht. De wondermoete poëzie van een koraalvoorspel als van „O Mensch, bewein dein' Sünden gross“ komt in haar vertolking bijzonder tot haar recht. Men kan van mening verschillen over het tempo, waarin Jeanne Demessieux de fuga gigue in G dur bracht, een tempo zo vlug, dat de pedaalnoten in feite niet meer te controleren zijn, maar anderszijds registreert zij zulk een fuga zo gratieus en draagt ze deze zo ragfijn voor, dat zulk een bezwaar als vanzelf naar de achtergrond wordt gedrongen. In de verklanking van de grote Es dur Praeludium en Tripelfuga, alsmede in het concerto F dur van Händel, had haar spel een bijzonder voorname allure.

Van Cesar Franck speelde zij het ietwat lange Prière en voorts bracht zij eigen composities in enkele fijnzinnige Chorals en een razend moeilijke, effectvolle Octaven-etude.

Het laatste nummer van het programma bracht een improvisatie over een tweetal Frans getinte thema's van Piet van den Kerckhoff. Het eerste buitengemeen geschikt voor een scherzo, terwijl het tweede van zangerig karakter was. Jeanne Demessieux heeft beide thema's op bijzonder kunstige wijze verwerkt en uitgebuit. Haar spontane muzikaliteit en grote begaafdheid in het registreren kwamen hier bijzonder tot hun recht.

Zw. Jr.

W.

Jeanne Demessieux

Van een muziekmedewerker

De bekende prelude en tripelfuga in Es van Bach, openingsstuk van het programma van Jeanne Demessieux, kreeg in haar vertolking zulk een volmaakte plastiek door de scherpe profilering van het ritme, de feilloze zekerheid (op één kleine weifeling na!) en de geniale registerkeus, dat dit stuk nieuwe aspecten bod. Hier en in het ontroerende gefigureerde koraal „O Mensch, bewein dein' Sünde gross“ trof ook weer het weldadige effect van een klein „rubato“ in het spel, waarmee deze organiste op enkele climaxen en hoogtepunten even de aandacht vestigt, meer niet: het is een voordrachtsvrijheid, die „puriteinen“ zullen veroordelen, maar die ook in het claviceimbelspel van Wanda Laudowska bij voorbeeld bewezen heeft, de gevoelswaarden in deze muziek aan actualiteit te kunnen doen winnen. Het vierde concert in F van Händel, in de spirituele versie van Dupré, herkreeg in deze vertolking weer meer z'n lichte rococo-sfeer, de „Prière“ van Franck — een verwaarloosd stuk van de grote meester — kon hier weer extra bewondering opwekken over zoveel originaliteit in harmonisch en melodisch opzicht, omstreeks 1860; en voorts heeft Jeanne Demessieux als componiste weer sterk geïmponeerd in twee „Chorals“ op gregoriaanse thema's en een meer gedurfd octaven-etude. In elk der drie stukken werd een klein aanvangsmotief bijzonder consequent volgehouden zonder dat daarbij lege plekken of geforceerde wendingen ontstonden.

De improvisatie op twee door Piet v. d. Kerckhoff opgegeven thema's had dergelijke kwaliteiten, al miste men hier en daar de utterste concentratie van gedachten van een vorige keer. Jeanne Demessieux heeft in dit concert weer getoond, dat eenvoud het geheim is van het volmaakte en dat virtuositeit en diep respect voor de kunst der grote meesters goed kunnen samengaan....

NRC 29